

fundamental tasks of the company in the second half of the 1930's, in particular the lack of dialogue between the leading national cultural organizations of the region and financial difficulties. The leading leaders of the society are singled out, the main directions of activity of the "Ushitel'ska gromada" are outlined, among them – preparation of programs for teaching the Ukrainian language in secondary schools of all types.

Keywords: "Ushitel'ska gromada", Galicia, polonization, teacher, education, school.

УДК 94 (477.86) + (477.84): 262.3: 281.5

ББК 86 (4 Укр.)

Іванна Гавриш

СТАНИСЛАВІВСЬКА ЄПАРХІЯ У ПЕРІОД РАДЯНСЬКОГО ТОТАЛІТАРИЗМУ (1946–1989 рр.): ПІДПІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІРНИХ УГКЦ

У статті на основі опублікованих й архівних документів та історіографічного матеріалу проаналізовано особливості підпільної діяльності греко-католицького мирянства на теренах Станиславівської єпархії у 40–80-ті роки ХХ ст. Особливу увагу автор звертає на поширення протестів проти нелегального становища УГКЦ, проведення таємних богослужінь за греко-католицьким обрядом, зближення із римо-католиками, бойкот "кадрового" православного духовенства.

Ключові слова: Станиславівська єпархія, миряни, Львівський собор, УГКЦ, підпілля.

Українська Греко-Католицька Церква (далі – УГКЦ) напередодні Другої світової війни відіграла важливу роль у суспільно-політичному і національно-культурному житті Галичини. Вона володіла значною кількістю будинків культурного призначення, друкарень, книгарень і бібліотек. Власними силами видавала чотири десятки часописів і журналів, мала широку мережу церковних братств і релігійних товариств, сприяла становленню українського підприємницького життя, формуванню національних господарсько-виробничих, банківсько-економічних та музейних структур, займалася благодійництвом і меценатством [21, с. 197].

У вересні 1939 р. західноукраїнські землі було "возз'єднано" з Радянською Україною, а після періоду тимчасової німецької окупації ці території у 1944 р. остаточно увійшли до складу УРСР. Новосформований політичний режим носив тоталітарний характер і діяв виключно командно-адміністративними і репресивними методами. Виступаючи духовним натхненником українського народу у визвольних змаганнях, Церква становила значну небезпеку і тому стала об'єктом особливої уваги з боку владних структур. Щоб надати актові "самоліквідації" УГКЦ правового оформлення, радянською владою було організовано і проведено 8–10 березня 1946 р. неканонічний Львівський собор, який прийняв рішення "скасувати постанови уніатського Брестського собору 1596 р., ліквідувати унію, анулювати залежність від Рима і повернутись до нашої батьківської Святої Православної віри і до Руської Православної Церкви" [24].

Незважаючи на "добровільне возз'єднання" з російським православ'ям, закриття та грабунок її храмів, заборону відправлення богослужінь, масові заслання непокірних священиків у Сибір, УГКЦ не припинила свого існування, продовжуючи функціонувати в умовах підпілля [24]. Однією з інституцій Церкви була Станиславівська єпархія, до складу якої станом на червень 1945 р. входили Богородчанський, Городенківський, Гвіздецький, Жаб'євський, Жовтневий, Заболотівський, Коломийський, Косівський, Кутський, Ланчинський, Лисецький, Надвірнянський, Обертинський, Отинійський, Печеніжинський, Снятинський, Станіславський, Солотвинський, Тлумацький, Тисменицький, Чернелицький, Яблунівський і Яремчанський райони Станіславської області. Крім того, до складу Станиславівської єпархії належали два деканати – Буцацький і Гусятинський, які за адміністративно-територіальним поділом належали до Тернопільської області [15, с. 26–27].

У сучасній історичній науці окремі розвідки про нелегальний період розвитку Станіславівської єпархії у контексті історії Церкви зробили І. Андрухів, І. Пилипів, В. Марчук, Я. Стоцький [15; 16; 21; 25]. Основну увагу у своїх дослідженнях вони звертали на взаємовідносини радянських органів влади і греко-католицького духовенства, особливості становлення релігійного підпілля. Водночас, малодослідженою на сьогодні залишається проблематика внутрішнього життя єпархії, насамперед протидія з боку мирян “возз’єднанню” УГКЦ з РПЦ і боротьба за легалізацію своєї Церкви. Частково ці питання у своїх наукових працях досліджували К. Будз і Т. Бублик [17–19]. Тому вивчення підпільної діяльності греко-католицького мирянства Станіславівської єпархії є актуальним і потребує ґрунтовного дослідження.

Після собору розпочався процес переведення греко-католицьких священників, громад і чернецтва під юрисдикцію Московської патріархії. За визначенням дослідника історії підпільної Церкви Ярослава Стоцького, миряни, як і духовенство, розділилися на три групи: перша група становила більшість і виступала за “возз’єднання” з РПЦ, оскільки “возз’єднався” український народ, то повинна “возз’єднатися” і віра”; друга група зайняла вичікувальну позицію, яку мотивувала страхом терору з боку ОУН-УПА; третя – була готова “прийняти смерть, але не зрадити своїй вірі, своїй Церкві” [25, с. 59].

Насильницьке “возз’єднання” із російським православ’ям викликало у багатьох церковно-релігійних громадах ворожнечу між духовенством і вірними. У тих парафіях, де греко-католицькі священники були заарештовані органами держбезпеки, парафіяни зберігали вірність УГКЦ, не відвідували храм, а православного священника називали “московським попом”. Якщо церква була закрита, то вірні молилися без священника на подвір’ї храму або відвідували костел [25, с. 65].

Діючи репресивними методами, силовим структурам і органам радянської влади так і не вдалося повністю розправитися із “залишками уніатства” на території Станіславівської єпархії. За словами уповноваженого, у 1954 р. релігійні громади сіл Драгомирчан, Радчі, Іваніківки – Лисецького району, Бортників – Отинійського району Станіславської області категорично відмовилися переходити у православну віру, а богослужіння тут проводили греко-католицькі священники [16, с. 339–340]. Православний священник, який отримав парафію у с. Драгомирчани Лисецького району Станіславської області, відмовився від свого приходу, оскільки віруючі вважали його зрадником, який перейшов до РПЦ. Таке ставлення парафіян зумовлене “великим впливом на населення уніата Миколи Остап’яка, який виконував різні релігійні треби у себе вдома, а також ходив по хатах і проводив сповіді, причастя і навіть хрещення. В церкві під його керівництвом проводили службу самі дяки – селяни цього ж села [3, арк. 51–52]. Доволі активну релігійну позицію займали мешканці с. Надорожна Тлумацького району Станіславської області, які заявляли уповноваженому, що вони “правовірні і не хочуть, щоб у них була православна церква, в якій будуть проводити служби священники, прислані совітами” [6, арк. 97]. У неділю, а особливо у релігійні свята, населення цього села не виходило на роботу у колгосп, а відвідування школярами навчального закладу у святкові дні було дуже низьким [16, с. 350]. До 1959 р. православному священнику не вдавалося провести жодної відправи у храмі цього села. Проводити Літургію біля церкви йому не дозволяв уповноважений, а ключів від храму парафіяни не віддавали і не говорили у кого вони зберігаються [1, арк. 57].

Нерідко громади, які не “возз’єдналися” із російським православ’ям, самочинно відкривали свої церкви, в яких підпільні священники відправляли Святу Літургію (звичай, на великі релігійні свята) [21, с. 240]. Зокрема на Великдень 1966 р. 150 прихожан греко-католицької церкви у с. Гринівці Тлумацького району Івано-Франківської області зламали замок недіючої церкви, винесли культові речі і відправили службу. Подібна ситуація була і в с. Грушка на Тлумаччині, де близько 200 осіб провели пасхальне богослужіння біля колишнього молитовного будинку [23, с. 138].

З письмовою заявою до уповноваженого у справах релігійних культів звернулася група віруючих с. Дора Яремчанського району Станіславської області на чолі з о. Казновським з вимогою зареєструвати їх як громаду українських католиків. Отримавши відмову, вони висловили претензію чому реєструють всіх – баптистів, євангелістів, іудаїстів, – і відмовляються легалізувати діяльність українських католиків [4, арк. 186].

Наприкінці 1958 р. відмовилися переходити у православну віру релігійні громади сіл Тлумацького (Гринівці, Колінці, Надорожна, Вікняни) і Отинійського (Грушка, Богородчина, Королівка) районів Станіславської області [6, арк. 93]. Загалом, у 1958 р. на Станіславщині напівлегально діяло 14 греко-католицьких храмів [21, с. 240–241].

Осередком релігійного життя підпільних греко-католиків виявилася низка населених пунктів Галичини: с. Дора, смт. Десятин Яремчанського району, с. Надорожна, с. Бортники, с. Грушка – Тлумацького, с. Терновиця Тисменицького районів Станіславської (Івано-Франківської) областей, м. Чортків Тернопільської області та ін. Так, у с. Дора найчастіше тасмно богослужіння відправляли отці-студити Мирон Деренюк і Петро Чучман у помешканні одинокого інваліда війни Миколи Марчука [20, с. 20].

Нерідко, святкові і недільні богослужіння заміняли прослуховуванням Служби Божої по радіо “Ватикан”. Люди старалися зібратися всією родиною, ставили на столі хрест і запалювали свічки. У цей час заборонялося розмовляти, оскільки такі відправи прирівнювалися до перебування у церкві [13, с. 11–12]. Під час прослуховування Літургії родина Сеньків із с. Росохач Чортківського району Тернопільської області запалювала свічки, разом співали тропарі і антифони, ставали на коліна на освячення [10, с. 5]. У с. Дорогичівка Заліщицького району Тернопільської області було виявлено зібрання мирян на квартирі В. Черніцького, де “організовувалось прослуховування богослужінь із Ватикану”. Їхню поведінку було обговорено на засіданні комісії сприяння при Дорогичівському сільвиконкому, де прихильників УГКЦ було попереджено про заборону незаконних зборищ [8, арк. 22].

Через відсутність богослужбових книг їх відфотографували або переписували від руки. Це стосувалося, насамперед, молитовників, Святого Письма, Катехизму, “Наслідкування Христа” Томи Кемпійського тощо. Поширення фотокопій також належало до обов’язків підпільного мирянства. Здебільшого, священники привозили зі Львова на Прикарпаття фотографії молитов: акафістів, Хресної дороги, а вірні розповсюджували їх по селах єпархії. А. Майданська, працюючи в редакції газети “Прикарпатська правда” в Івано-Франківську мала можливість тасмно друкувати релігійну літературу. У цьому їй допомагала машиністка Анна Дмитрієва. Таким способом вона передрукувала “Страдаючу Матір Божу”, “Благодаріє” після Святого Причастя [8, с. 15–16]. Молодший син Анни Меринди переписав вручну для своєї матері молебень [9, с. 10]. Підпільна мирянка Іванна Волвін працювала на посаді сторожа у м. Чортків Тернопільської області. Під час нічних чергувань вона вручну переписувала у невеликі блокноти різні молитви (Святі Години, книжки “Боже милосердя”, “Поява Фаустини сестрі Ковальській”, “Полум’я любові”), які згодом поширювала серед віруючих греко-католиків [14, с. 5].

У доповідній записці Інспектора Уповноваженого Ради по УРСР Ніконова за 1967 р. знаходимо інформацію про активізацію діяльності уніатів на території Івано-Франківської області, яка проявляється у “самовільному захопленні церковних приміщень с. Торговиця Коломийського району Івано-Франківського району і в с. Надорожна Тлумацького району, в яких віруючі самі або при участі уніатських священників проводять релігійні служби”, а також “українці-католики” надсилають до уповноваженого заяви, в яких просять “відкрити католицьку церкву східного обряду, тобто уніатську”. У 1967 р. було три заяви однакового змісту [5, арк. 134]. Незважаючи на рішення облвиконкому за №258 від 14 травня 1964 р. про передачу церкви колгоспу під склад, парафіяльний храм с. Надорожна знаходився у розпорядженні греко-католицької

релігійної громади. У церкві залишилася вся культова атрибутика, навіть церковні дзвони не були зняті з дзвіниці, за допомогою яких закликали віруючих на богослужіння. Такі заклики за допомогою дзвонів мали місце 18, 26, 27, 28 серпня і 3 вересня 1967 р. [5, арк. 143].

За офіційними даними радянських органів влади у 1967 р. на території Івано-Франківської області релігійні відправи проводились по хатах віруючих у 20–25 населених пунктах [5, арк. 145]. Припускаємо, що дана цифра є не зовсім точною, оскільки інформація про деякі релігійні відправи була невідома уповноваженим.

Упродовж кількох років парафіяни с. Добровляни Заліщицького району Тернопільської області відмовлялися ходити до діючого православного храму, а ходили на відправи, які проводили греко-католицькі священники Заяць, Мартинюк і Месак. З цього приводу парох церкви о. Синятович у серпні 1967 р. написав скаргу архієпископу Львівсько-Тернопільському Миколаю: “В Заліщиках під час моєї роботи як пароха не було жодного хрещення і вінчання. Хрестять і вінчають в о. Зайця. У Вербну неділю щорічно він святить лозу в себе вдома. Всі несуть до нього, а до Добровлян мало хто йде з Заліщиків. Посвячення Пасхи в суботу від полудня до вечора також проводить о. Заяць у себе вдома, а всі віруючі йдуть до нього” [7, арк. 5].

Осередком духовного життя були святі місця, до яких миряни періодично здійснювали паломництво. Найчастіше вірні Станиславівської єпархії їздили до с. Зарваниця Золотниківського району Тернопільської області, де була капличка УГКЦ на честь об’явлення Чудотворної ікони Божої Матері. Сюди під час релігійних свят приходило багато віруючих, котрим підпільне духовенство проводило богослужіння. Люди з м. Івано-Франківська добиралися маршрутними автобусами до м. Бучача, потім з пересадками до с. Киданів, звідки лісами ішли до с. Зарваниці. Посеред лісу стояв саморобний престіл з каміння, на якому ставили ікону Зарваницької Богородиці і служили Літургію [8, с. 8]. Влада знала що с. Зарваниця є осередком збору підпільного духовенства і мирян з усієї Галичини, тому різними засобами намагалася перешкоджати молитовному зібранню вірних. Релігійні відправи проводилися вночі, або зранку. Найчастіше організаторами поїздок підпільних греко-католиків Станиславівщини до с. Зарваниці займалися отці Володимир Шафран, Василь Семенюк і Павло Василик [8, с. 10–11].

Про активізацію підпільного служіння УГКЦ свідчить паломництво віруючих до відпустового місця у с. Зарваниці на свято Івана Хрестителя 6-7 липня 1969 р. На молебні нараховувалося понад три тисячі мирян, які прибули не тільки із сусідніх сіл і районів, але й з багатьох населених пунктів Тернопільщини, Івано-Франківської та Чернівецької областей. Переважно це були жінки середнього і старшого віку, а також молодь і діти дошкільного та шкільного віку. Частина віруючих йшли пішки, зокрема, 80 паломників з Галицького і Богородчанського районів Івано-Франківської області, а інші дісталися до с. Зарваниці на підводах, котрих туди прибуло близько 50. Моління проходило у два етапи: перший пізно ввечері 6 липня, а другий – з 7 до 15 години наступного дня. Ці богослужіння біля руїн каплиці проводили отець М. Кухарський з с. Ріпинці Бучацького району, а допомагали йому М. Форбота із с. Помірці Бучацького району і Дуда із с. Зарваниці.

Така ж масова проща до с. Зарваниці із чисельністю понад три тисячі віруючих УГКЦ відбулася 28 серпня 1969 р. на свято Успіння Пресвятої Богородиці. У цьому богослужінні, яке проводив П. Гурський із с. Осівці Бучацького району, взяли участь паломники з Тернопільської, Івано-Франківської та Львівської областей [25, с. 250].

З кожним роком кількість паломників до с. Зарваниці збільшувалася. Уповноважений Ради по УРСР К. Литвин в інформаційному звіті за 1973 р. наводить дані, що протягом кількох років “уніати організовували масові зборища”, на які збиралися до 5 тисяч паломників з Івано-Франківської та Тернопільської областей [2, арк. 13].

Широкомасштабними силовими і пропагандистськими акціями не вдалося повністю повернути населення у лоно РПЦ. Ліквідовуючи греко-католицькі парафії, влада забирала культові споруди, які перетворювали на склади, клуби. Однак, миряни боролися не тільки за чистоту віри, але й відстоювали церковне майно. У с. Топорівці Городенківського району Івано-Франківської області віруючі перешкождали колгоспу розмістити у церкві склад зерна. Коли у липні 1967 р. мішки з колгоспним зерном були занесені до храму, то вночі миряни відкрили двері церкви і все зерно перенесли на город голови колгоспу [5, арк. 142–143].

Особливу роль у житті підпільної Церкви відігравали жінки. Вони не тільки займалися вихованням дітей у релігійному дусі, збереженням звичаїв і традицій, але й переховували від знищення греко-католицьку атрибутику. Із спогадів парафіянки с. Опришівці поблизу м. Івано-Франківська відомо, що її мама разом із сусідкою знайшли поблизу церкви у кропиві хрест і статую ангела, які вони переховували у своїх помешканнях аж до виходу Церкви з підпілля [8, с. 3].

У с. Терновиця Тисменицького району Івано-Франківської області постійно відправлялися богослужіння у церкві, яку радянська влада вважала недіючою. Однак, греко-католицькі священики не мали можливості кожної неділі чи свята бути у храмі. Парафіяни сходилися до церкви і самостійно відправляли ті частини Літургії, які належало співати людям. Не піти в неділю до церкви вважалося великим гріхом [22, с. 9]. Релігійне життя у с. Терновиці продовжувалося і після офіційного закриття церкви у 1982–1983 рр. Прихожани, серед яких був і майбутній священик о. Іван Репела, підваживши двері захристії, зайшли до храму, в якому поприбирали сміття і помили підлогу. Згодом пошили довгі штори з дермантину, якими закривали вікна під час богослужіння і відновили служіння у храмі, але тільки вночі. Богослужіння відбувались досить регулярно, принаймні раз на місяць [22, с. 12], у супроводі церковного співу і навіть найняли професійного диригента, який підтримував діяльність хору на високому рівні [20, с. 25].

Велика релігійна громада греко-католиків діяла у с. Грушка Тлумацького району. Одночасно на Службу Божу у цьому селі збиралося 30–50, а інколи і 100 осіб. У селі практикували агапе – спільну трапезу після Святої Літургії. За той час, який священик витрачав на сповідь (приблизно 4–5 годин), парафіяни організовували гостину, на якій частували всіх без винятку [20, с. 27].

Залишаючись практикуючими християнами, миряни УГКЦ об'єднувалися у релігійні братства. У с. Дора Яремчанського району Братство Матері Божої Нестанної Помочі, засноване отцем-редемптористом Михайло Шевчишиним, налічувало від 80 до 100 осіб. Члени братства приділяли молитві по 5–6 годин без перерви. До братства Матері Божої Нестанної Помочі належали парафіяни с. Бортники Тлумацького району. Їхніми обов'язками були регулярні молитви на вервиці, свята тайна сповіді і причастя кожного місяця, участь у святій Літургії, яку за відсутності священика, вони самостійно співали під закритою церквою. Братство апостольської молитви діяло у с. Чортовець Городенківського району. У Великий піст члени братства відправляли по хатах Хресні Дороги, у травні-червні двічі на тиждень служили молебні [20, с. 22, 26, 28]. Село Чортовець славилось своєю релігійністю і вірністю УГКЦ у часи підпілля. Там була доволі велика релігійна громада греко-католиків. На богослужіння, які найчастіше відправляли місцевий парох о. М. Пашак або о. В. Семенюк, нерідко сходилося по 300–400 людей [9, с. 12].

Урочисто проходили інтронізації родин – посвячення кожної підпільної греко-католицької родини до Ісусового Серця. Це вважалося великим родинним святом. На столі ставили образ Ісуса Христа, Серце Ісуса, прибране віночками з квітів. Вся родина вклякала перед престолом на коліна, священик служив Святу Літургію, а потім проводив інтронізацію. Це була щорічна молитва за всю родину, на яку запрошували найближчих родичів і друзів. Після інтронізації був святковий обід [12, с. 9].

Отже, греко-католицьке мирянство посідало важливе місце у структурі й діяльності підпільної Станіславівської єпархії УГКЦ. Переживши кількадесятилітні переслідування, вони зуміли не тільки вистояти у вірі і перенести численні удари з боку атеїстичного режиму, але й згуртувати всі сили, які залишилися після офіційної заборони, спроможні вести боротьбу за права своєї Церкви. Міцна підтримка Церкви серед населення єпархії сприяла виникненню та активізації руху за відродження УГКЦ.

1. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО), ф. 1 (Центральний комітет Комуністичної партії України. Документи загального відділу ЦК Компартії України (секретна частина)), оп. 24, спр. 5028, 333 арк.
2. ЦДАГО, ф.1, оп. 25, спр. 872, 89 арк.
3. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВОВУ), ф. 4648 (Уповноважений Ради у справах Російської Православної Церкви при Раді Міністрів СРСР по Українській РСР), оп.3, спр. 157, 262 арк.
4. ЦДАВОВУ, ф. 4648, оп. 3, спр. 175, 260 арк.
5. ЦДАВОВУ, ф. 4648, оп. 5, спр. 34, 224 арк.
6. Державний архів Івано-Франківської області, ф. Р-389 (Уповноважений Ради в справах православної церкви при Раді Міністрів СРСР у Станіславській (Івано-Франківській) області), оп. 1, спр. 18, 133 арк.
7. Державний архів Тернопільської області (далі – ДАТО), ф. Р.-3241 (Уповноважений Ради у справах релігійних культів у Тернопільській області), оп.1, спр. 48, 29 арк.
8. ДАТО, Р.-3241, оп.1, спр. 286, 88 арк.
9. Інтерв'ю з о. Василем Семенюком від 24.06.1993, Тернопільська обл. с. Березовиця. Інтерв'юер: Ярослав Соцький // Архів Інституту Історії Церкви (далі – АІЦ), П-1-1-171, 26 с.
10. Інтерв'ю з о. Іваном Сеньківим від 25.01.1994, Тернопільська обл. м. Борщів, вул. Шевченка, 30. Інтерв'юер: Ярослав Стоцький // АІЦ, П-1-1-281, 68 с.
11. Інтерв'ю з п. Анною Майданською від 11.02.1994, Івано-Франківська обл. с. Опришівці, вул. Ковновальця 247-а. Перша редакція. Інтерв'юер: Н. Павликівська // АІЦ, – П-1-1-359.4. – 44 с.
12. Інтерв'ю з п. Анною Мериндою від 22.11.1993, м. Івано-Франківськ. Перша редакція. Інтерв'юер: Н. Павликівська // АІЦ, – П-1-1-350.3. – 16 с.
13. Інтерв'ю з п. Володимирою Кандюк від 30.11.1993, м. Івано-Франківськ. Інтерв'юер: Н. Павликівська // АІЦ, П-1-1-360, 27 с.
14. Інтерв'ю з п. Іванною Волвін від 11.02.1994, Тернопільська обл. м. Чортків. Інтерв'юер: Ярослав Стоцький // АІЦ, П-1-1-291.4, 37 с.
15. Андрухів І. Галицька Голгофа. Ліквідація УГКЦ на Станіславщині в 1945–1961 рр. / Ігор Андрухів. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 1997. – 84 с.
16. Андрухів І. Станіславська (Івано-Франківська) єпархія УГКЦ крізь призму століть: історико-релігійний аспект / І. Андрухів, О. Лисенко, І. Пилипів. – Надвірна : Надвірнянська друкарня, 2010. – 500 с.
17. Бублик Т. Участь греко-католицького мирянства у русі за легалізацію УГКЦ: на прикладі діяльності Комітету захисту УКЦ (середина 1980-х – початок 1990-х рр.). [Електронний ресурс] / Т. Бублик. – Режим доступу : http://istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/32/bublyk.pdf
18. Будз К. Греко-католицькі миряни в умовах повоєнної ліквідації УГКЦ в Галичині. [Електронний ресурс] / К. Будз – Режим доступу : http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/bitstream/123456789/2665/1/Budz_Hreko_katolytski_myriany.pdf.
19. Будз К. Обрядова ідентичність підпільних греко-католиків (1946–1989 рр.). [Електронний ресурс] / К. Будз. – Режим доступу : <http://history.ukma.edu.ua/docs/journals/magisterium/41/budz.pdf>.
20. Літургія підпільної Церкви. Збірник. За ред. Івана Говери. Спомини. Статті. Інтерв'ю. Фотоматеріали. – Тернопіль : Джура, 2014. – 208 с.
21. Марчук В. Церква, духовність, нація. Українська греко-католицька церква в суспільному житті України ХХ ст. / В. Марчук. – Івано-Франківськ : Плай, 2004. – 464 с.
22. Отець Іван Репела. Літа минають... / отець Іван Репела. – Львів : Манускрипт, 2014. – 56 с.
23. Пашенко В. Православ'я в новітній історії України. Ч. 2 / В. Пашенко. – Полтава, 2001. – 736 с.
24. Стасюк І. Діяльність Української Греко-Католицької Церкви у підпіллі (1946–1989). [Електронний ресурс]. / І. М. Стасюк // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Держава та армія. – 2014. – № 784. – С. 224–230. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VNULPDA_2014_784_34.pdf.
25. Стоцький Я. Українська Греко-католицька церква і релігійне становище Тернопільщини (1946–1989 рр.) / Ярослав Стоцький. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2003. – 432 с.

В статье на основе опубликованных и архивных документов и историографического материала проанализированы особенности подпольной деятельности греко-католического миряинства на территории Станиславовской епархии в 40–80-е годы XX в. Особое внимание автор обращает на распространение протестов против нелегального положения УГКЦ, проведение тайных богослужений по греко-католическому обряду, сближение с римо-католиками, бойкот “кадрового” православного духовенства.

Ключевые слова: Станиславовская епархия, миряне, Львовский собор, УГКЦ, подполье.

Peculiarities of clandestine activity of Greek Catholic laity community on the territory of Stanislaviv eparchy of 40th–80th years XX century are analyzed in the article on the basis of published and archive documents and historiographical material. The author pays much attention to protests spreading against illegal position of UGCC, holding clandestine worships according to Greek Catholic ceremony, approaching to Roman Catholics, boycott of Orthodox clergy.

Keywords: Stanislaviv eparchy, laity community, the Lviv Cathedral, UGCC, clandestinity.

УДК 94(477): 7.079 (44)

ББК 63.3 (4 Укр) 66

Олеся Толочко

ФЕСТИВАЛЬ “ФРАНЦУЗЬКА ВЕСНА В УКРАЇНІ”: ПЕРШІ РОКИ ПРОВЕДЕННЯ

Стаття присвячена аналізу особливостей заснування й проведення фестивалю “Французька весна в Україні” впродовж 2004–2007 рр., впливу фестивалю на розвиток українсько-французьких взаємозв’язків у сфері культури та поширення французької культури в містах України.

Ключові слова: Україна, Франція, фестиваль “Французька весна в Україні”, культурний обмін, Французький культурний центр.

Україна проводить багатовекторну зовнішню політику, приділяючи увагу розвитку двосторонніх відносин в політичній, торгово-економічній, освітній, науковій, культурній та інших сферах. З часу проголошення незалежності України двосторонні зв’язки з Французькою Республікою були нестабільними, а часом доволі напруженими. Проте це не впливало на українсько-французьку співпрацю в гуманітарній сфері, яка завжди була активною та зберігала позитивну динаміку.

Зі встановленням дипломатичних відносин між Україною та Францією розпочався процес створення Французького культурного центру в Україні. Проте юридичне оформлення Французький культурний центр отримав тільки із підписанням Угоди між урядом України та урядом Французької Республіки про статус та умови діяльності культурних центрів 3 травня 1994 року. Цього ж дня о 16.00 відбулося урочисте відкриття нових приміщень Центру в Києві по вулиці Горького, 104 [1, с. 82].

Посольство Франції в Україні та підпорядкований йому Французький культурний центр, зацікавлено і з повагою ставились до подій культурного життя України, багато і плідно працювали у сфері популяризації власної культури. Підтримуючи виставки, фестивалі та окремі проекти українських майстрів кіно, пера, пензля і перфомансу, співробітники Центру регулярно проводили тижні кіно, виставки, зустрічі із сучасними французькими митцями, які допомагали краще зрозуміти культурний процес у Франції.

Із зростанням уваги до французької культури з боку української громадськості, зріла ідея створення культурного сезону, яка була втілена у 2004 році. Цей фестиваль отримав назву “Французька весна в Україні”. Організація мистецьких заходів у регіонах та співпраця з численними українським партнерами мали на меті представити найкраще з сучасної французької творчості, налагодити плідний українсько-французький діалог, сприяти новим спільним проектам.

Ще одним чинником, який сприяв започаткуванню проведення французьких культурних сезонів були Дні української культури у Франції, які пройшли восени 1999 року. За словами радника з питань культури та співробітництва Посольства Франції в